

Pluralismus v psychoanalýze

PhDr. Martin Saic

Základní charakteristikou psychoanalýzy jako oboru je vývoj

- koncem listopadu 1892 Freud píše Breuerovi:

„obsahem hysterického záchvatu je opětovný návrat nějakého psychického stavu, který pacient dříve jednou prožil, jinými slovy opětovný návrat nějaké vzpomínky“

- 2024 Wikipedia:

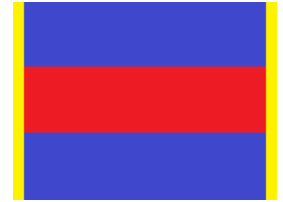
„Psychoanalýza je soubor psychologických teorií a psychoterapeutická metoda léčby psychických problémů. „

Teoretické směry v rámci psychoanalýzy

- 1) klasická freudiánská psychoanalýza
- 2) kleiniánská a postkleinánská psychoanalýza
- 3) egopsychologie
- 4) objektně vztahová psychoanalýza
- 5) selfpsychologie
- 6) kulturní psychoanalýza
- 7) Lacaniánská psychoanalýza
- 8) interpersonální psychoanalýza
- 9) intersubjektivní psychoanalýza
- 10) vztahová psychoanalýza
- 11) transference – focused psychoterapie Otto Kernberga
- 12) terapie založená na mentalizování Petera Fonagyho

FC Psychoanalýza

- 1) klasická freudiánská psychoanalýza
- 2) kleiniánská a postkleinánská psychoanalýza
- 3) egopsychologie
- 4) objektně vztahová psychoanalýza
- 5) selfpsychologie
- 6) kulturní psychoanalýza
- 7) Lacaniánská psychoanalýza
- 8) interpersonální psychoanalýza
- 9) intersubjektivní psychoanalýza
- 10) vztahová psychoanalýza
- 11) transference – focused psychoterapie Otto Kernberga
- 12) terapie založená na mentalizování Petera Fonagyho

Teoretické směry v rámci psychoanalýzy

- 1) klasická freudiánská psychoanalýza
- 2) kleiniánská a postkleinánská psychoanalýza
- 3) egopsychologie
- 4) objektně vztahová psychoanalýza
- 5) selfpsychologie
- 6) kulturní psychoanalýza
- 7) Lacaniánská psychoanalýza
- 8) interpersonální psychoanalýza
- 9) intersubjektivní psychoanalýza
- 10) vztahová psychoanalýza
- 11) transference – focused psychoterapie Otto Kernberga
- 12) terapie založená na mentalizování Petera Fonagyho

Přínosy pluralismu v psychoanalýze

- „Myslím si, že příspěvky, které jsou hodnoceny jako pluralismus by mohly i měly být viděny jako vyplňující prázdná místa, která Freud specificky vyloučil, nebo se mu je nepovedlo dostatečně rozvinout“ Pine, F. (2011)
- pluralismus souvisí s hyperkomplexitou lidské psychiky, kterou žádný teoretický model nemůže zcela postihnout Roussilon, R. (2012)
- „Pluralismus otevírá pole pro nové ideje a možnosti ke zlepšení psychoanalýzy,....pluralismus ...může vdechnout do psychoanalýzy nový život“ Herron, W. (2019)

Úskalí pluralismu v psychoanalýze

- „Psychoanalýza dříve působila dojmem integrované teorie. Pluralismus toto dramaticky změnil.“ Herron , W. (2019)
- „Už všichni nezpíváme tu stejnou psychoanalytickou píseň“ Birkhofer (2017, 114)
- „Psychoanalytická věda založená Sigmundem Freudem je nyní polem rivalizujících teorií.“ Richards, A. (1990)
- „Pokud pluralita vyústí v „bábelizaci,“ která je přehnaná, dialog již není možný; nebo zplodí tolik neporozumění, že plodnou debatu již není možné předpokládat.“ Rousillon, R. (2012)

Vývoj psychoanalýzy z hlediska plurality

- fáze „zavržených odpadlíků“ – Adler, Jung, Rank, Stekel...
- fáze paralelních teorií – egopsychologie, Kleinová, teorie objektivních vztahů, selfpsychologie, egopsychologie, Lacan,...
- fáze reflexe pluralismu - 90. léta
- ? fáze syntézy koncepcí – dnešní psychoanalýza

Robert Wallerstein – One Psychoanalysis or Many? (1988)

- rozvoj kleiniánské teorie byl začátkem postupného přerodu psychoanalýzy od jednotné teoretické struktury vyvinuté okolo intelektuální báze zakládajícího génia Sigmunda Freuda v současnou celosvětovou teoretickou diverzitu (s. 7)
- navzdory naší touze vidět psychoanalýzu jako soubor teorií konsonantních s Freudovými spisy, současný pluralismus se vyznačuje nekonzistentními teoretickými strukturami (s.10)
- všechny teoretické perspektivy jsou vysvětlující metafory, heuristicky užitečné (s. 16)

Leo Rangell – Psychoanalysis at the Millenium (2000)

- „Nevěřím, že od Freudova objevu před 100 lety byly vynalezeny jiné psychoanalýzy. Kousky byly přidány, odstraněny, modifikovány, ale nebyl udělán žádný srovnatelný intelektuálně vědecký průlom.“
(s. 452)

- průlom udělaný před 100 lety byl rozleptaný/nahlodaný (erode) ve jménu pokroku (s. 453)
- inspirativní kvalita, kdysi silná a rostoucí, zcela zmizela (s. 453)

Vývoj vědní disciplíny – pozitivismus a neopozitivismus

- věda jako kumulativní, tj. neustále se rozrůstající a čím dál tím bohatší systém teorií a poznatků díky kterému roste a zpřesňuje se poznání studovaného objektu.
- pouze věda může prezentovat věrohodné výsledky, které mají objektivní platnost a pravdivost

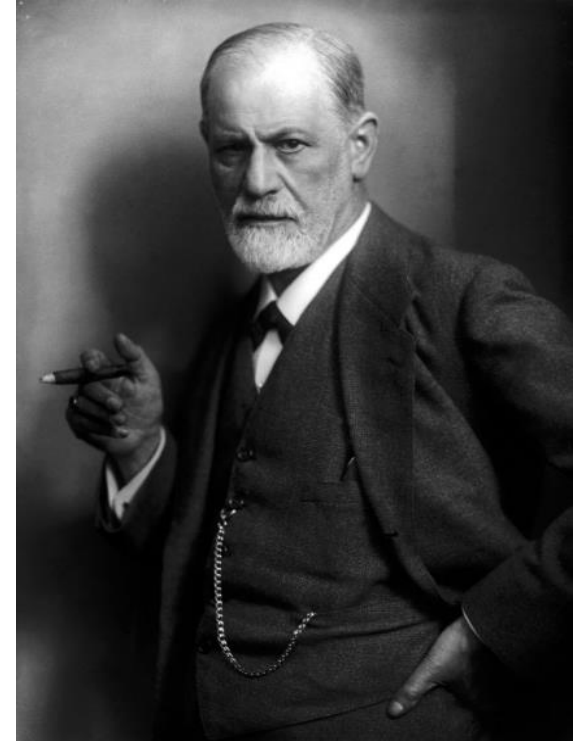
Vývoj vědní disciplíny – Thomas Kuhn – Struktura vědeckých revolucí (2002/1962)

- věda je charakteristická bojem probíhajícím uvnitř vědeckého společenství, na jehož základě je vybrán ten nejvhodnější způsob provozování budoucí vědy (s. 191)
- věda jako soupeření paradigmat
- paradigma - vědecké výsledky, jež jsou určitým vědeckým společenstvím po nějakou dobu uznávány jako základní východisko jeho činnosti (s. 24)

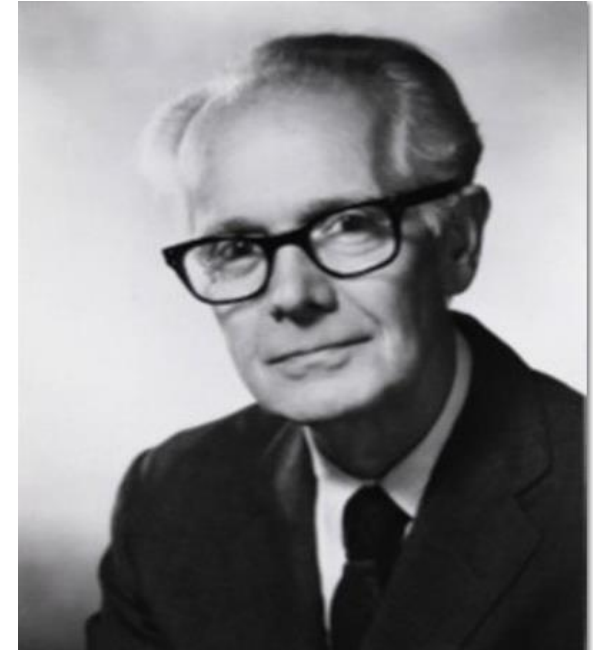
Sigmund Freud - klasické psychoanalytické paradigma

- naše psychika je motivována z nevědomí,
- nevědomé vzniká vytěsněním,
- v terapii se z nevědomého činí vědomé,
- pracuje se s přenosem jako opakováním minulosti,
- vychází se z pudového základu osobnosti, z principu slasti,
- metodou psychoanalytické léčby je interpretace vedoucí k náhledu,
- psychoanalytik by měl zachovávat anonymitu, neutralitu, abstinenci.

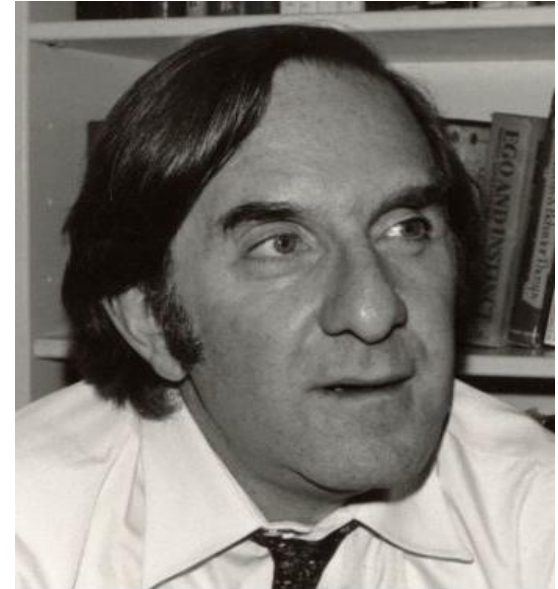
Heinz Kohut - alternativní pohled na psychoanalýzu

- „psychického zdraví je nyní dosahováno stále častěji formou scelení dříve fragmentovaného self „ (1991, 103)
- emoční problémy se mění:
člověk přelomu 19. a 20. byl člověk oidipského komplexu a strukturálního konfliktu, člověk dneška trpí patologií self (1991, 104)

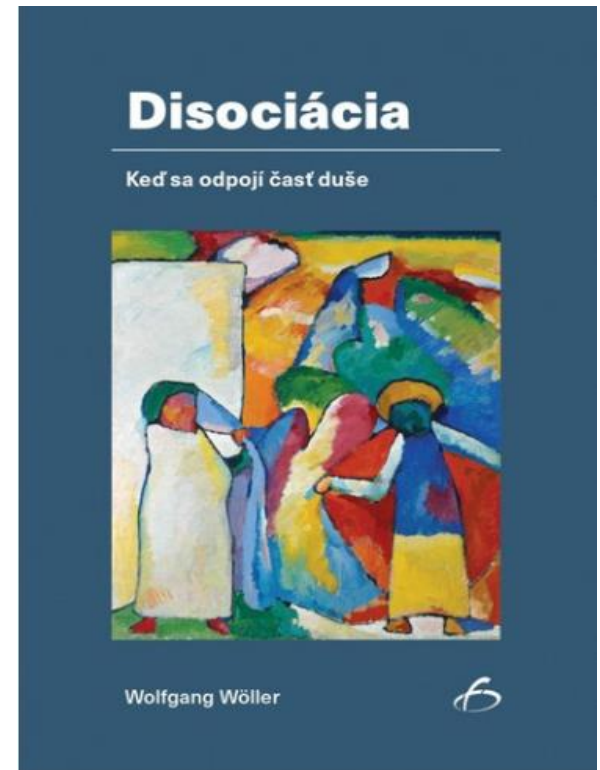
Stephen Mitchell – alternativní pohled na psychoanalýzu

- „Klasický model se kvůli opomíjení ústřední role účasti psychoanalytika na analytickém procesu vzdal samotné základny potřebné pro vysvětlení toho, jak může psychoanalýza fungovat.“
- Mitchell, S. (1997, 44)
- „Myšlenkové systémy, i ty nejrozvinutější a nejvlivnější, mají obvykle nějakou omezenou životnost.“ Mitchell, S. (1997, 48)

Wolfgang Wöller – Disociácia (2022/2020)

- Freud – rozštěpení vědomí (FI/1893)
- Anna O. – fragilní os. struktura
- Fairbairn – štěpení je vhodnější pro porozumění hysterii n. vytěsnění
- Ferenczi – štěpení u traumatizace
- Kleinová – primární štěpení
- Winnicott – pravé/falešné self
- Kohut – horizontální a vertikální štěpení
- Bion – štěpení kognitivních kapacit
- D. B. Stern – agování jako intepresonální disociace
- Hirsch – disociace u somatoformních poruch, p. příjmu potravy, sebepoškozování

Psychoanalýza – soubor teorií a dichotomií

- interpretace vs. vztah
- pudově konfliktní model vs. model vývojového uzávěru
- zvědomnění konfliktu vs. podpora ego funkcí
- vytěsnění vs. disociace
- přenos jako opakování minulosti vs. přenos jako vztahová událost
- psychoanalytik jako bílé plátno vs. autentický
- sdělování protipřenosu?

„Bábelizace“ psychoanalýzy - Ellman (2010), Rousillon (2012)

- „Pokud pluralita vyústí v „bábelizaci,“ která je přehnaná, dialog již není možný; nebo zplodí tolik nepochopení, že plodnou debatu již není možné předpokládat.“ Rousillon, R. (2012)

„Kleiniáni čtou jen kleinány, lacaniáni čtou jen lacaniány.“ Green, A. (2005)

- F. Summers (2008) – citace z opačného tábora skoro žádné

Problematicnost vnitrooborové diskuze

- „Co se týče mé zkušenosti, nikdy jsem neslyšel nějaký produktivní dialog mezi dvěma autory příslušejícím konfliktním teoriím.“ Green, A. (2005)
- IJP (2023) - „Proč je v psychoanalýze tak obtížná produktivní diskuze o rozdílných pohledech a přístupech v rámci oboru?“
 - přílišné spoléhání se na autoritu a na tradici,
 - tendence supervidovat na základě vlastních teoretických modelů spíše než snažit se porozumět jiným pohledům,
 - nedostatek jasnosti a shody při definování termínů , nedostatek vzájemného zájmu, v jehož důsledku vznikají jakési teoretické „bunkry,“
 - prožitek pocitu ohrožení identity, když je třeba, abychom měnili svůj obvyklý postoj.
 - absenci metodologie pro porozumění rozdílům a pro jejich řešení.Allinson, E. (2003)
- Festinger, L. (1957) – Teorie kognitivní disonance

Harold P. Blum (1929 – 2024)

- vice-president IPA
- ředitel Freudových archivů
kongresové knihovny
- editor Journal of the American P.
Association
- prezident psychoanalytického výzkumu
Americké psychoanalytické asociace
- 200 článků
- autorem/editorem 10 knih
- jezdil do Prahy podporovat české psychoanalytiku

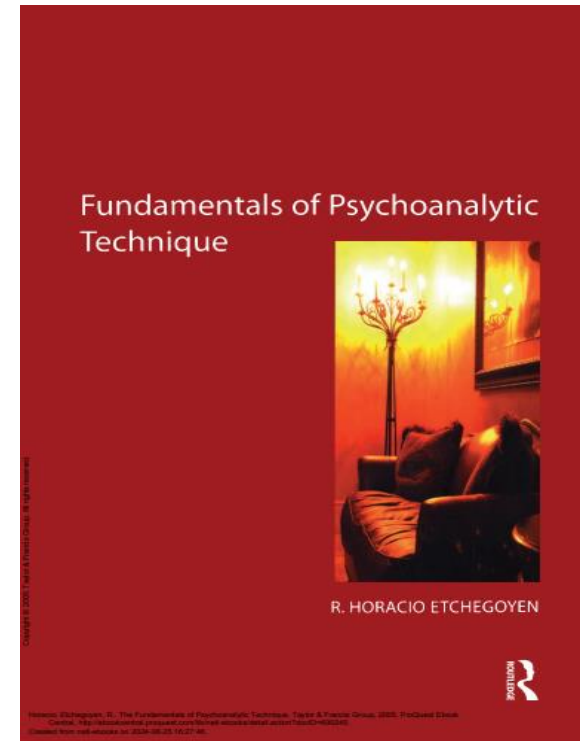
Harold P. Blum – Interpretation and Contemporary Reinterpretation (2016)

- pozornost se přenesla od interpretace k jiným faktorům změny
- změnilo se vnímání přenosu, pro některé analytiky je přenosem míněna aktuální interpersonální výměna
- úkolem analytika už není z odstupu pozorovat a interpretovat, analytik je nyní považován za reálný objekt a nový objekt
- genetické interpretace někteří analytici považují za irrelevantní a vlastně nemožné
- protipřenos už není slepá skvrna, ale prostředek porozumění
- psychoanalytik dnes více emočně reaguje
- současný psychoanalytik je více otevřený pacientovým realistickým pohledům, hodnocením i kritice analytika

„Pozornost se přesunula z intepretace vedoucí k vhledu do nevědomého psychického života k jiným činitelům změny. Analytici zjistili, že může být vhled bez změny a změna bez vhledu.“ Blum (2016, 40)

Horacio Etchegoyen:
The Fundamentals of Psychoanalytic
Technique (2018/1991)

Kap. 3: On interpretation and other
instruments
(s. 307 – 504)

„A co teď?“ Balint, M. (1968, 128)

- „k výraznému terapeutickému posunu vedlo, když oba, pacientka i analytik udělali trošku navíc, nikoli místo toho, co co se děje v „klasické“ psychoanalytické léčbě“
 - mladá žena (25 – 30 l.), atraktivní, čiperná, sklon k flirtování
 - skončila studium na univerzitě, ale nemohla udělat státnice
 - obletovaná muži, na jejich výzvy nebyla schopná reagovat
 - hlavní stížnost – neschopnost čehokoliv dosáhnout
 - na interpretaci, že nejdůležitější pro ni je mít hlavu bezpečně vzhůru s nohama pevně na zemi pacientka reagovala sdělením, že od dětství není schopna udělat kotoul, i když se o to intenzivně pokoušela. Balint reagoval: „A co teď?“ Načež pacientka vstala a udělala k jejímu velkému překvapení kotoul bez obtíží.

„Něco navíc“ – téma, které se jako červená nit line historií psychoanalýzy:

- Ferenczi (1932) – experimenty s technikou
- Fromm (1991) – autenticita psychoanalytika
- Strachey (1934) – změna superega zvnitřněním zkušenosti s osobou psychoanalytika
- Balint (1968) – regrese
- Kohut (1971) – narcisistické přenosy
- (Alexander , French (1946) – korektivní emoční zkušenost)
- Winnicott (1971) - holding
- Levenson (1972) – subjektivita psychoanalytika
- Mitchell - vztah
- Daniel Stern (1998)– okamžiky setkání

Freudova metafora základního paradigmatu psychoanalýzy Freud (2000/1904, 17-21)

- psychoanalytik jako sochař, nikoli jako malíř:
„Malířství, říká Leonardo, pracuje per via di porre, klade totiž vrstvy barev tam, kde dříve nebyly, na nebarevné plátno, sochařství postupuje oproti tomu per via di levare, odebírá totiž z kamene tolik, kolik toho povrch v něm obsažené sochy ještě pokrývá.“
- „sugesce se snaží působit per via di porre“
- „analytická terapie naproti tomu nechce nic nanášet, nic nového zavádět“

Freud si byl vědom významu i nebezpečí neinterpretativních faktorů

- „...osobní vliv je naší nejsilnější dynamickou zbraní, je tím, co do situace nově zavádíme a čím jí uvádíme do pohybu. Intelektuální obsah našich objasnění to nemůže dokázat...“ Freud (2007/1926, 202)
- „Vztah přenosu, kromě toho s sebou přináší ještě dvě další výhody. Klade-li pacient analytika na místo svého otce (své matky), pak mu postupuje také moc, kterou jeho Nadjá vykonává nad jeho Já.“ Freud (1996/1938,104)
- „Nové Nadjá má nyní příležitost k jistému druhu dodatečné výchovy neurotika, může opravovat přehmaty, jichž se rodiče při své výchově dopustili.“ Freud (1996/1938,104)
- „Zde je zapotřebí varovat, aby se tohoto nového vlivu nezenužovalo... analytik nesmí zapomínat, že toto není jeho úkolem...“ Freud (1996/1938, 104)

Γνώθι σαυτόν - Gnóthi saυτόν - Poznej sám sebe

Literatura

- Allison, E. (2023). Debating Well: Why Don't We, and How Can We? *Int. J. Psychoanal.*, (104)(1):147-152.
- Balint, M. (1968). *The basic fault : therapeutic aspects of regression*. Tavistock Publications, London.
- Birkhofer, C. (2017). Theoretical Diversity and Pluralism in Psychoanalysis, Change, Challenges, and Benefits. *Psychoanalytic Psychology*, vol. 34, No. 1, 114–121.
- Blum, H. P. (2016). Interpretation and Contemporary Reinterpretation. *Psychoanalytic Inquiry*, 36:40–51.
- Ellman, S. (2010). *When theories touch: a historical and theoretical integration of psychoanalytic thought*. Karnac Books, London.
- Etchegoyen, H. (2018). *The Fundamentals of Psychoanalytic Technique*. Karnac Books, London.

- Freud, S. (1996). Spisy z pozůstalosti 1892 - 1938. Psychoanalytické nakladatelství, Praha.
- Freud, S. (2000). Spisy z let 1904 - 1905. Psychoanalytické nakladatelství, Praha.
- Freud, S. (2007). Spisy z let 1925 - 1931. Psychoanalytické nakladatelství, Praha.
- Green, A. (2005). The illusion of common ground and mythical pluralism. Int. J. Psychoanal., (86)(3):627-632
- Herron, W. G., Javier, R. A. (2019). The Impact of Pluralism. Psychology & Psychological Research International Journal, volume 4, Issue 4
- Kohut, H. (1991). Obnova Self. Psychoanalytické nakladatelství, Praha.
- Kuhn, T. S. (2002). Struktura vědeckých revolucí. [Oikoymenh](#).
- Mitchell, S. (2002). Ovlivňování a autonomie v psychoanalýze. Triton, Praha.
- Pine, F. (2011). Beyond Pluralism: Psychoanalysis and The Workings of Mind, The Psychoanalytic Quarterly, 80:4, 823-856
- Rangell, L. (2000). Psychoanalysis at the Millennium A Unitary Theory. Psychoanalytic Psychology, vol. 17. No. 3, 451-466.

- Richards, A. D. (1990). The future of psychoanalysis: The past, present, and future of psychoanalytic theory. *The Psychoanalytic Quarterly*, 59(3), 347–369.
- Roussillon, R. (2012). Plurality and complexity in psychoanalysis. *International Psychoanalytic conference Pluralism in psychoanalysis*, Bucharest.
- Summers, F. (2008). Theoretical Insularity and the Crisis of Psychoanalysis. *Psychoanalytic Psychology*, vol. 25, No. 3, 413–424.
- Wallerstein, R. (1988). One Psychoanalysis or Many? *Int. J. Psychoanal.*, (69):5-21.
- Wöller, W. (2022). *Disociácia*. Vydavateľstvo F, Bratislava.

Obrázky - internet